

باغ‌های قدیمی در نوبت تملک

تبدیل باغ‌های تاریخی پایتخت به پارک‌های عمومی نه یک پروژه شهری که راهکاری ویژه برای نجات درختان کهنسال از تیشه تیر است، محمد علی مختاری مدیر عامل سازمان بوستان‌ها و فضای سبز تهران در گفت‌وگو با همشهری محله می‌گوید: «تعداد زیادی از این باغ‌ها در دهه‌های گذشته به بوستان بدل شده‌اند و باغ‌های قدیمی و تاریخی دیگر در انتظار تملک از طرف سازمان بوستان‌ها و فضای سبز شهر تهران به‌سر می‌برند تا پس از بازسازی به یک تفرجگاه عمومی تبدیل شوند.»

باغ محلوجی

تاریخ شناس‌ها معتقدند این باغ در دوره قاجار متولد شده است و چیزی حدود یک قرن قدمت دارد. باغ محلوجی در خیابان مولوی واقع شده و مساحت آن ۱۶۲۴ مترمربع است. مذاکره برای تملک آن ادامه دارد.

باغ چنگیزی

این باغ یابناهی قدیمی‌اش به خانواده حریر فروش تعلق دارد و ۱۳۲۷ مترمربع مساحت دارد. باغ چنگیزی که در خیابان آذر یابان قرار دارد قرار است به پارک عمومی تبدیل شود.

باغ زهره

این باغ که در خیابان وحدت اسلامی واقع شده به خاندان شکور بختیاری تعلق دارد و قدمت آن به دوره قاجار بر می‌گردد. باغ زهره ۱۹۷ مترمربع مساحت دارد و مذاکرات با ۴۰ نفره شکور بختیاری برای تملک این باغ شروع شده است.

باغ کودک

تهران شناس‌ها می‌گویند نخستین شهرسازی تهران در همین باغ قدیمی در منطقه ۱۱ احداث شده است. باغ کودک که اهمیت تاریخی دارد، قرار است از طرف شهرداری تملک شود.

باغ رئیس

این باغ که بیش از ۱۰۰ سال قدمت دارد در محله خاوران واقع شده است. اینطور که قدیمی‌های محله گذر پایین دولاب می‌گویند، رئیس‌ای از ملاکان بزرگ دولاب بوده است. نام این باغ در فهرست تملک شهرداری قرار گرفته و در آینده‌ای نزدیک بازسازی می‌شود.

باغ ظهیر

بعد از تملک باغ دیلمان و تبدیل به بوستان شهید مسلمی و باغ قوام به باغ ایرانی نوبت به باغ چند صد ساله ظهیر رسیده که از طرف شهرداری تملک شود.

باغ بانک صادرات

قرار است باغ ۱۳ هزار متری بانک صادرات در خیابان رضوان محله‌امامزاده حسن(ع) که سال‌هاست متروکه مانده به پارک عمومی تبدیل شود.

باغ سبزی

مجموعه‌ای به نام «باغ سبزی» سال‌ها به‌صورت متروکه در محله وصفناورد منطقه ۱۷ باقیمانده بود که قرار است به بوستانی سرسبز تبدیل شود.

باغ‌هایی که سفارتخانه شدند



باغ‌های تاریخی تهران در دوره قاجار وسیله‌ای برای بذل و بخشش پادشاهان بود؛ مثل باغ ۱۷ هکتاری قلهک که محمدشاه قاجار به ماهی «تومان به دولت بریتانیا اجاره داد تا» دفتر ششور ای فرهنگی بریتانیا، در آن تأسیس شود. باغ اتابک هم در دوره قاجار به روس‌ها پیشکش شد و عکس معروف چرچیل، روزولت و استالین در همین باغ گرفته شده است. باغ فرمانیه هم در سال ۱۳۱۸ از طرف ورثه عبدالحسین میرزا فرمانفرمایان به ایتالیایی‌ها فروخته شد.

باغ اناری یوسف‌آباد

قدمت: دوره قاجار - وضعیت فعلی: پارک عمومی - نشانی: خیابان سیدجمال‌الدین اسدآبادی، خیابان ۱۸

در کتاب تاریخ تهران قدیم از میرزا یوسف‌خان مستوفی الممالک که از رجال دربار قاجار بود به‌عنوان یکی از ملاکان مشهور تهران قدیم نام برده شده است. او صاحب بخش قابل ملاحظه‌ای از اراضی یوسف‌آباد به‌حساب می‌آمد و سند باغ‌های معروف این منطقه از جمله باغ‌اناری به نامش خورده بود. بخشی از باغ‌اناری که در زمانه خودش بزرگ‌ترین باغ خاورمیانه به‌حساب می‌آمد و استخر داشت حداقل سال‌های ۱۳۴۵ تا ۱۳۴۸ به پارک شفق تبدیل شد؛ صادق رضازاده شفق، نویسنده و سیاستمدار به‌عنوان بانی ساخت پارک شفق نام می‌برد.



قدمت: دوره قاجار - وضعیت فعلی: پارک عمومی و موزه سنسنا - نشانی: خیابان ولی عصر (عج)، نو رسیده به میدان تجریش

ماجرای این قرار است که محمدشاه در سال ۱۲۶۴ دستور داد قصری در نزدیکی تجریش برایش بسازند. هم‌زمان با ساخت قصر محمدیه در محله محمودیه فعلی، درباری‌های نزدیک به شاه شروع به ساخت باغ باغ‌یلاقی در همان حوالی کردند که به باغ فردوس مشهور شد. مارگ محمدشاه این باغ ۲۰ هزار متری نیمه کاره ماند. باغ فردوس تا دوره رضا پهلوی بارها دست به‌دست شد تا اینکه بعد از پیروزی انقلاب در اختیار وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی قرار گرفت تا ساختمان آن به موزه سینما اختصاص پیدا کند و فضای اطراف آن هم به‌عنوان بوستان مورد استفاده عموم قرار گرفت.

باغ اناری

قدمت: دوره قاجار - وضعیت فعلی: پارک عمومی و موزه گرافیک - نشانی: فلکه چهارم تهران، انبارس، خیابان نوبختی

طبق اسناد و شواهد تاریخی، یکی از بزرگ‌ترین باغ‌انارهای تهران، باغ‌نارمک بوده است. این باغ از املاک ارباب هرمز، مالک و سازنده زرتشتی محله تهرانپارس بود. در آن دوران، نارمک روستایی سردهیر بوده که آب‌باغ‌هایش از قنات تأمین می‌شد. این باغ وسیع از شمال به جاده لوسان، از شرق به قنات کوثر و از غرب به فلکه چهارم تهرانپارس منتهی می‌شد. نام نارمک هم که از کلمه انار یا نار گرفته شده به باغ‌های ده نارمک اشاره دارد. باغ‌اناری در سال ۱۳۹۳ توسط شهرداری تهران به پارک عمومی تبدیل شد و در دسترس عموم قرار گرفت. عمارت داخل باغ هم به موزه گرافیک تبدیل شد.

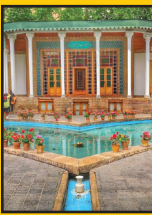


باغ در دوره مدیریت شهری فعلی از سوی شهرداری تهران تملک و احیا شده تا هم به‌عنوان پارک در اختیار عموم قرار بگیرد و هم سرانه فضای سبز شهر تهران بیشتر شود.

۱۳۷۰

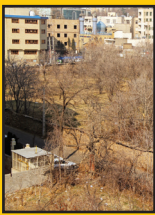
هکتار از باغ‌های کن و فرحزاد قرار است به یک مجموعه تفرجگاهی تبدیل شود. در کن و فرحزاد باغ‌های میوه بسیاری وجود دارد.

باغ‌هایی که موزه شد



تبدیل باغ‌های تاریخی به موزه، کاری است که در سال‌های بعد از انقلاب آغاز شد و به پروسه باز شدن در باغ‌های تاریخی به روی مردم سرعت داد. در همین راستا، بخشی از اراضی باغ فردوس به موزه سینما تبدیل شد. باغ سپهبد هم که به سپهبد میرا احمدی تعلق داشت در سال ۱۳۸۴ به باغ موزه هنر ایرانی تبدیل شد. باغ نگارستان هم که به دستور فتحعلی‌شاه قاجار ساخته شد تا محلی برای اقامت تابستانی شاه باشد، اکنون موزه تاریخ علم است.

قصه متروکه‌ها



آمار دقیقی از باغ‌های قدیمی تهران وجود ندارد اما نام و آوازه برخی از آنها آنقدر در تهران پیچیده که هنوز درباره‌شان حرف می‌زنند. در ۳۴ دهه پیش در محدوده محله طرشت، توتستان‌های بسیاری پیدا می‌شد اما حالا فقط «باغ کاج» باقی مانده و از باغ تاریخی کیهانی محله سنکج امروز فقط بخشی از این باغ در کوچه کیهانی باقی مانده. باغ کلیسای انجیلی در خیابان سی‌تیر و باغ رضوانیه در محله تجریش هم از معروف‌ترین باغ‌های متروکه تهران است.

برج به جای باغ



اینکه برخی باغ‌های قدیمی تهران طعمه تیر شدند یک واقعیت تلخ و غیرقابل انکار است که اگر پذیرفته شود جلوی تخریب بقیه باغ‌ها گرفته خواهد شد. نمونه‌هایی از این دست در تهران کم نیست. باغ حقیقی در محله فرمانیه در همین یکی دو سال اخیر جای خودش را به یک برج مسکونی داد و باغ بهزیستی در همین محله هم به سر نوشت مشابهی دچار شد. باغی هم که یکی از لوکیشن‌های سریال شب‌های برره بود با ۲۲ هزار مترمربع مساحت در منطقه سعادت‌آباد، جای خودش را به یک برج مسکونی داده است.

باغ مختار السلطنه

قدمت: دوره پهلوی اول - وضعیت فعلی: پارک عمومی - نشانی: خیابان وحدت اسلامی، تقاطع مختاری

محمد کریم‌خان مختار السلطنه، حاکم تهران در دوره رضاشاه علاقه خاصی به موسیقی و پرورش گل و گیاه داشت. او در محدوده پایین دست پل امیر بهادر تا حوالی میدان راه‌آهن صاحب باغی بود و در محوطه این باغ وسیع، بسیاری از گیاهان خارجی را به بهترین شکل پرورش می‌داد. بخش عظیمی از باغ مختار السلطنه به خیابان مختاری تبدیل شد و تنها بخش کوچکی از آن باقی مانده که چند سال قبل به پارک تبدیل شد و در دسترس عموم قرار گرفت.



→ باغ خسروشاهی

قدمت: دوره قاجار - وضعیت فعلی: پارک عمومی و فر هنگسرا - نشانی: چهاران، خیابان شهید حسن پور

محله چمران در سال‌های نه چندان دور مملو از باغ‌های وسیع بود اما فقط چند باغ از گزند ساخت و سازها در امان ماندند که یکی از آنها باغ تاریخی خسروشاهی است که به علی خسروشاهی، رئیس گروه صنعتی مینو تعلق داشت. این باغ در همسایگی بیت امام خمینی (ره) واقع شده و امام در سال‌هایی که به‌خاطر بیماری قلبی و با توصیه پزشکان باید روزی ۲۰ دقیقه پیاده‌روی می‌کرد در باغ خسروشاهی قدم می‌زد. این باغ در سال ۱۳۹۱ از طرف شهرداری خریداری شد و یکی از ساختمان‌های آن به‌سرای محله تبدیل شد و دیگری تحت عنوان فرهنگسرای امام(ره) در اختیار مردم قرار گرفت.

باغ قیطریه

قدمت: دوره قاجار - وضعیت فعلی: پارک عمومی - نشانی: خیابان قیطره به، تر سیده به شیدان نیرو

روایت است که بوستان قیطره در گذشته باغ بزرگی بوده که به خواهر ناصرالدین شاه تعلق داشته است. این باغ، بافت جنگلی داشته تا اینکه در سال ۱۳۵۶ شهردار وقت تهران این باغ را از نوادگان قاجاری خرید و مقدمات ساخت پارک قیطره مهیا می‌شود. طرح ساخت پارک با پیروزی انقلاب اسلامی مسکوت می‌ماند اما در سال ۱۳۷۲ بخش دیگری از زمین‌های اطراف باغ به تملک شهرداری درمی‌آید و بوستان ۱۰۲ هزار متری قیطره به‌ساخته می‌شود. طبق منابع تاریخی، امیر کبیر ساختمانی در ضلع شمال غربی باغ قیطره ساخته بود که این روزها به‌عنوان فرهنگسرا کتابخانه در دسترس مردم قرار دارد.



باغ قدیمی در سال ۱۴۰۱ به تملک شهرداری درآمد و ۶ باغ که قبلاً تملک شده بود به‌عنوان بوستان عمومی افتتاح شد تا مورد استفاده شهروندان تهرانی قرار بگیرد.

۴

۷۵

باغ در محله‌های قدیمی پایتخت در سه دهه اخیر توسط شهرداری تملک شده و به تفرجگاه عمومی تبدیل شده است.

یک پیشنهاد

به متمولان تهرانی



در جلد دوم کتاب «طهران نامه» که در سال ۱۳۹۹ به چاپ رسید، تقریباً به نام همه باغ‌های تهران اشاره شده است. تهران در سال‌های گذشته باغ‌های فراوانی (حدود ۱۵۰۰ باغ) داشته که البته تعداد دیگری هم باید به این عدد اضافه شود. نکته قابل تأمل این است که تعداد زیادی از این باغ‌ها به‌خصوص باغ‌های منطقه شمیران به سبب گرانی بهای زمین، با گذشت زمان تخریب شده‌اند و این رویه از اواخر دهه ۵۰ شروع شد.

جمعیت تهران به‌طور غیرادی افزایش پیدا کرد و این جمعیت زیاد باید خانه کاشانه داشته باشند. بنابراین حل مسئله باید به کارشناسان این حوزه سپرده شود تا دست کم باغ‌ها و اراضی موجود حفظ شود و برای معضلات موجود هم راه‌حل‌هایی را بیابند. یک راه‌حل این است که باغ‌های قدیمی و تاریخی را مرمت و بازسازی کنند و با تبدیل به بوستان عمومی در اختیار مردم قرار بدهند. برای نجات تهران از سیل بیل باغ‌ها را حفظ کنیم و به قول معروف تهران را سبز نگه‌داریم. چند سال قبل در کشور چین سبل مخربی جاری شد و کارشناسان چینی بعد از مطالعه بررسی فراوان اعلام کردند در مقابل سطوح صیقلی (آسفالت و موزاییک و سنگ) در صدی از سطح شهرها باید آسفنجی (زمین خاکی) باشد. به این مفهوم که بخشی از سطح شهر باید قابلیت جذب آب داشته باشد تا سیل جاری نشود. در حال حاضر بخش عمده‌ای از سطح تهران صیقلی است و این موضوع را باید یک خطر بالقوه بدانیم. بسیاری از مردم متمول در کشورهای توسعه یافته به‌طور داوطلبانه اراضی سرسبز را تملک می‌کنند و در اختیار عموم می‌گذارند. تهران افراد متمول زیادی دارد و این هم می‌تواند یک راه‌حل برای حفظ باغ‌های تاریخی باشد.



در مورد گنجینه‌های ناملموس

پایتخت بیشتر بداندید
کیوار کد را اسکن
کنید

باغ قدیمی در سال ۱۴۰۱ به تملک شهرداری درآمد و ۶ باغ که قبلاً تملک شده بود به‌عنوان بوستان عمومی افتتاح شد تا مورد استفاده شهروندان تهرانی قرار بگیرد.